

Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk
Zeszyt 275, rok 2019, s. 133-136

MONIKA KNEFEL

Zarząd Izby Gospodarczej Krąg Turystyki Zdrowotnej;
Dąbrowa 3, 26-001 Masłów; izba@turystykazdrowotna.eu

KRZEMIEŃ PASIASTY – SKARB ZIEMI ŚWIĘTOKRZYSKIEJ I UKRYTY POTENCJAŁ WIZERUNKOWY DLA ROZWOJU TURYSTYKI W REGIONIE ŚWIĘTOKRZYSKIM

Celem wypowiedzi jest przedstawienie krzemienia pasiastego w kontekście ukrytego potencjału dla budowy wizerunku i symboliki regionu w odniesieniu do wpływu na rozwój turystyki w regionie. W pracy przedstawiono wyniki badań przeprowadzone w ramach współpracy nauki i biznesu, których efektem było opracowanie nowego zabiegu dla obiektu Wellness&SPA z wykorzystaniem krzemienia pasiastego, jako zasobu lokalnego Gór Świętokrzyskich – masażu krzemieniem pasiastym.

Krzemień pasiasty to najbardziej polski kamień, jak podają źródła nazywany też polskim diamentem, gdyż jego występowanie jest rzadsze niż diamentu. Co warto podkreślić krzemień pasiasty występuje tylko w rejonie Gór Świętokrzyskich, zatem stanowi wyjątkowy znany na całym świecie produkt, o dużym potencjale symbolizującym region, a także dla rozwoju turystyki.

Krzemień pasiasty powstał w mezozoiku, pod koniec jury, od 159,4 mln do 154,1 mln lat temu, a zatem dużo wcześniej zanim pojawił się człowiek czy dinozaury [Środoń 2006: 46].

Charakterystyczny wygląd krzemień pasiasty zawdzięcza skorupiakom ciepłego morza jurajskiego, które budowały w miękkim dnie całe systemy korytarzy i nor, w których magazynowały m.in. obumarłe fragmenty roślin. Zawarta w wodzie i w szczątkach organizmów morskich krzemionka wytrącała

się w tych zagłębieniach pod wpływem zmian temperatury, ciśnienia i odczynu chemicznego wody. Zastygając przez miliony lat, szczelnie je wypełniała [Pieńkowski, Gutowski 2004: 29-36].

Krzemień pasiasty stanowi skałę osadową, w jej skład wchodzi chalcodon, kwarc, węglan wapnia oraz opal, co nadaje kopalinie unikalne właściwości wizualne, ale także użytkowe. Krzemień pasiasty jako kamień klasyfikowany jest do grupy piaskowców, jednak jego właściwości w zakresie twardości (twardość 6,5-7 w 10-stopniowej skali Mohsa, gdzie 10 to twardość diamentu) stanowią o szlachetności minerału i pozwalają na jego wszechstronne wykorzystanie, w tym do wyrobu biżuterii i detali wykończeń użytkowych np. uchwyty czy elementów dekoracyjnych [Środoń 2006: 46].

Zastosowanie krzemienia pasiastego zmieniało się wraz z rozwojem cywilizacji. Kompleks prastarych kopalni w Krzemionkach jest największym i najlepiej zachowanym obiektem tego typu na świecie. Na obszarze 785 000 m² znajduje się ponad cztery tysiące kopalń w różnych systemach wydobywczych, głębokości i zasięgu eksploatowanych w epoce neolitu i wczesnej epoce brązu [Sabaciński 2010: 257]. Badania naukowe mówią, że w okolicach Krzemionek Opatowskich k. Ostrowca Świętokrzyskiego już na początku IV tysiąclecia p.n.e. wydobywano i wykorzystywano minerał do wyrobu narzędzi (siekier i dłut) oraz do celów ozdobnych, jako amulety [Środoń 2006: 48]. Unikalny wygląd usłojenia przypominający falującą wodę, sprawia że przypisuje się krzemieniowi pasiastemu właściwości przywracania harmonii i równowagi. Stąd krzemień pasiasty nazywany jest „kamieniem optymizmu”, przypisywano mu także właściwości lecznicze. Ponadto możliwość wskrzeszenia ognia dzięki krzemieniom sprawiła, że przypisywano krzemieniowi także znaczenie symboliczne, a nawet magiczne [Dziadosz, Tarkowski 2009: 216-218; Wysocki 2010: 165-166].

Obecnie dzięki tzw. cechom kamienia jubilerskiego, tj. rzadkości występowania, dekoracyjności i twardości krzemień pasiasty stosuje się głównie w wyrobach jubilerskich i dekoracyjnych.

Jednym z celów współpracy autorki opracowania jako przedstawiciela uczelni z przedsiębiorcą było stworzenie zabiegu typu *wellness* z wykorzystaniem krzemienia pasiastego.

W wyniku przeprowadzonych badań opracowano rytuał masażu krzemieniami pasiastymi, który opiera się na mapach czakr (czakramów), czyli miejscach energetycznych na ciele. Podczas masażu kamienie układane są w okolicach czakr, a przez pobudzenie i odblokowanie czakr wyzwolana jest energia witalna organizmu. Za pomocą kamieni można też stymulować odpowiednie punkty reflektoryczne, w ramach akupresury, zgodnie z mapą czakr

znajdujących się na ciele ludzkim. Medycyna Wschodu od wieków wykorzystuje czakry i łączące je meridiany. Ciepłe kamienie, które zostają położone w miejscu czakry, a następnie przesunięcie ich wzdłuż meridianów, sprawia że w organizmie dochodzi do odblokowania przepływu energii.

Masaż zalecany jest osobom zdrowym, potrzebującym wyciszenia, głębokiego relaksu i odprężenia. Działanie relaksacyjne masażu oparte jest przede wszystkim na dotyku i ciepłe. Poza tym ciepło i zimno wykazują dodatkowe działania: pobudzanie krążenia, niwelowanie napięć mięśniowych i emocjonalnych, działanie przeciwzapalne i przeciwbólowe, poprawa odżywienia i dotlenienia skóry, zwiększenie głębokości oddechu. Do przeciwwskazań należą: ciąża, niewydolność serca, zaburzenia czucia, stany nowotworowe, stany gorączkowe, stany zapalne i alergiczne skóry, zapalenia węzłów chłonnych, zakrzepy, świeże zapalenie żył, owrzodzenie podudzi, tętniaki. Masaż krzemieniem pasiastym został zarejestrowany w Urzędzie Patentowym RP pod nr Z.501133 jako znak towarowy.

Podsumowując, krzemień pasiasty od tysiącleci towarzyszył mieszkańcom terenu Gór Świętokrzyskich, był też przedmiotem wymiany handlowej, zwłaszcza w postaci siekierek, które znajdowane są w promieniu kilku tysięcy kilometrów. Kopalnie odkryte w 1922 r. przez Jana Samsonowicza w rejonie Opatowa i Ostrowca Świętokrzyskiego stanowią unikalne w skali Europy ślady działalności człowieka.

Jednak pomimo swoich wyjątkowych właściwości krzemień pasiasty nie zdobył miana symbolu regionu, we współczesnych kopalniach często traktowany jest jako odpad. Działania pojedynczych osób, w tym artysty jubilera Cezarego Łutowicza przyczyniły się do popularyzacji kamienia w wyrobach zdobniczych i jubilerskich. Jednak potencjał wizerunkowy nadal nie jest w pełni wykorzystywany [Łutowicz: 1-3].

Wpisanie Krzemionek Opatowskich na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO w 2019 r. stanowi niepowtarzalną szansę, aby po raz kolejny na nowo odkryć skarb regionu świętokrzyskiego – krzemień pasiasty. Jest to ogromnym wyzwaniem logistycznym i organizacyjnym, gdyż każdy turysta będzie chciał mieć pamiątkę w formie wyrobu lub kamienia.

Stworzenie kompleksowej wizerunkowej oferty związanej z krzemieniem pasiastym opartej na właściwościach zdrowotnych, w tym masażu kamieniami i energetycznych, w tym biżuterii, może wprowadzić nowy wymiar promocji turystyki w regionie świętokrzyskim.

Pełna wersja opisu badań jest przedmiotem odrębnej publikacji autorki.

Źródła:

- Dziadosz E., Tarkowski R., 2009, *Krzemień pasiasty z okolic Ostrowca Świętokrzyskiego nową wizytówką Polski*. Przegląd Geologiczny, t. 57, nr 3: 215-218, [https://www.pgi.gov.pl/images/stories/przeglad/pg_2009_03_17.pdf].
- Król P., 2009, *Historia krzemienia*. Muzeum Narodowe w Kielcach.
- Łutowicz C., *Sandomierskie warsztaty złotnicze „Krzemień pasiasty – Kamień optymizmu”* [http://www.bizuteriaartystycznawpolsce.pl/images/teksty/Lutowicz_Cezary2.pdf].
- Migaszewski Z., „*Geneza górnourajskich krzemieni pasiastych z Gór Świętokrzyskich w świetle badań petrologicznych i geochemicznych*”: 25, [https://ichem.ujk.edu.pl/z_och_sr/presentation/10.%20Geneza%20gornourajskich%20krzemieni%20pasiastych%20z%20Gor%20Swietokrzyskich.pdf].
- Migoń P., 2006, *Geomorfologia*. Wyd. Naukowe PWN, Warszawa: 81.
- Pieńkowski G., Gutowski J., 2004, *Geneza krzemieni górnego oksfordu w Krzemionkach Opatowskich*. „Tomy Jurajskie”, t. 2: 29-36.
- Środoń A., 2006, *Krzemień Pasiasty – Kamień optymizmu odkryty na nowo*. Nowy Kamieniarz, Listopad/Grudzień Nr 23, 6/2006: 46-48, [http://www.rynekkamienia.pl/Archiwum_pdf/NK_23_Krzemień_pasiasty.pdf].
- Wysocki B., 2010, *Litoterapia*, [w:] *Naturalne metody uzdrawiania*, T. Szewczyk. Studio Astropsychologii, Białystok: 165-176.
- Sabaciński M., 2010, *Relikty prądziejowego górnictwa w rejonie Gór Świętokrzyskich w kontekście eksploatacji złóż krzemienia pasiastego Problematyka prawno-konserwatorska*, Narodowy Instytut Dziedzictwa, 266-262 http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-c1aca71a-6598-4fed-b71f-bd49988df914/c/Ochrona_Zabytkow_2010_1-4_p255-262.pdf